

УДК 159.9, 371.134

СЕМЕЗ Андрій Анатолійович –
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0001-7173-7155>
e-mail: seman1973@gmail.com

МЕЛЬНИЧУК Сергій Костянтинович –
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0001-6507-3946>
e-mail: seriymelnychuk8@gmail.com

АСЕРТИВНІСТЬ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах сьогодення українське суспільство знаходиться у процесі кардинальних трансформаційних політичних, економічних, соціальних та культурно-національних змін. У країні формуються нові духовні і культурні цінності, моральні норми та соціальні стандарти, відповідно до яких фактор асертивності стає провідним у процесі професійного становлення загалом та професійної адаптації зокрема. Сучасному суспільству необхідний особливий тип особистості соціального працівника, який здатний конструктивно відстоювати свої інтереси, вільно виражати свої почуття і при цьому не принижувати інших. Молодий спеціаліст не тільки засвоює норми, традиції, цінності, систему ділових та особистісних відносин, але й веде боротьбу за їх утвердження. Саме це забезпечує йому входження до колективу. Проблема полягає в необхідності ефективної адаптації майбутнього соціального працівника до нових видів діяльності, середовища через призму власних та суспільних ідеалів, інтересів, цінностей і норм. Тому адаптація як процес і адаптованість як властивість особистості стають для соціального працівника основоположними у процесі його підготовки та професійної діяльності, а процес формування такої особистості фахівця не можливий без розвитку асертивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «адаптація» був уперше введений у наукову лексику німецьким фізіологом Аубертом в 1865 році для характеристики явища «приспособлення» органів відчуття (зору, слуху) до впливу

відповідних подразників.

Перші наукові уявлення про адаптацію розглядалися з біологічної і фізіологічної точок зору, і лише пізніше почали широко застосовуватися як основна наукова категорія в інших галузях — психології, педагогіці, філософії, соціології та ін., які не лише розширили знання закономірностей адаптаційних можливостей людини, але й спричинили необхідність виокремлення видів адаптації відповідно до видів нового адаптивного середовища (зовнішнього чи внутрішньо-особистісного).

З позиції соціальних наук ученими пропонується кілька формулювань феномена адаптації та його характеристик. «Адаптація» (від лат. *adaptatio* – пристосовувати, влаштовувати) – пристосування організму, особистості, їх систем до характеру окремих впливів чи до змінених умов життя в цілому. Адаптація компенсує недоліки звичної поведінки у нових умовах. Завдяки адаптації створюються можливості для оптимального функціонування організму, особистості у незвичній обстановці.

У зарубіжній літературі адаптація розглядається як: форма захисного пристосування людини до соціальних вимог (Делор Р.); засвоєння соціальних ролей (Парсон); подолання напруги (Ходаков А.І) [11]; вихід із стресової ситуації (Сельє Г.) [9]; сукупність пристосувальних реакцій, в основі яких лежить активне освоєння середовища, її зміна і створення необхідних умов для успішної діяльності (Шібутані) [12].

Проблему адаптації студентів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів розглядали В. Брудний, Г. Воронка, В. Кондрашова, Л. Єгоров, Л. Кондратьєва, В. Лісо-

вський, Є. Павлютенков, А. Терещенко. Аналіз цих робіт показав, що їх автори основну увагу приділяють навчальній адаптації. Роботи Д. Фельдштейна, І. Георгієвої присвячені соціалізації індивіда, адаптації в мікрогрупі, колективі, суспільстві; залученню індивіда до системи громадських зв'язків, суспільно-трудової діяльності.

Серцевиною адаптації є професійна адаптація. У вітчизняній науці розробкою проблеми професійної адаптації займалися А. Налчаджян, Е. Зеєр, А. Реан, Б. Вульф, С. Редліх, С. Вершловський, В. Слободчиков, Л. Мітіна, А. Маркова, А. Фролов, А. Мороз та ін.

Професійна адаптація має свою структуру, форму, зміст, механізми, рушійні сили, траєкторію, тенденції та закономірності розвитку, які піддаються психолого-педагогічному коригуванню. Її найбільш загальне визначення належить К. Платонову: «Професійна адаптація до нових умов діяльності здійснюється шляхом систематичного виконання діяльності, що ускладнюється у цих нових умовах» [8].

Ряд дослідників пов'язують поняття професійної адаптації з оволодінням знаннями, вміннями, навичками, нормами і функціями професійної діяльності. Так, С. Вершловський відзначає, що у процесі професійної адаптації відбувається інтеграція професійних знань, умінь і навичок у професійну діяльність [10]. З точки зору О. Шиян, професійна адаптація – це «процес інтеграції у професію, оволодіння майстерністю, застосування професійних знань, умінь і навичок у конкретних ситуаціях» [13, с. 104].

З точки зору інших авторів, таке трактування дещо звужує зміст даного процесу, оскільки професійна адаптація має свій психологічний аспект, який, як зазначає Н. Єршова, є внутрішньою стороною професійної адаптації і виявляється у «розвитку стійкого позитивного ставлення до обраної професії, у появі суб'єктивного почуття задоволеності даним видом діяльності» [5]. А на думку Б. Вульфою, психологічна сторона професійної адаптації полягає у досягненні «морально-психологічної готовності до професійної діяльності» [3, с. 43]. Аналогічної позиції дотримується зарубіжний дослідник Ж. Де Ландсер. Автор пише, що під час професійної адаптації досягається рівновага не тільки в професійному, а й у психологічному плані.

В Україні ця проблема знайшла відображення в працях О. Любора, В. Матусевича, В. Осовського, Є. Павлютенкова, Г. Балла, Б. Федоришина, С. Якуби та

інших дослідників. В. Полторака, С. Чистякова, Т. Каткова, О. Вербицький, О. Дикарева, М. Мирська, О. Якуба, В. Сер-жантов займалися дослідженням проблеми соціально-психологічної адаптації. Дослідження, проведені Т. Катковою, доводять, що однією з найголовніших умов соціально-психологічної адаптації майбутнього фахівця виступає наявність у нього загальнолюдських ідеалів і цінностей [7, с. 57].

Отже, професійна адаптація є складним за своєю психологічною структурою та багатофакторним процесом активної взаємодії фахівця й професійного середовища з метою досягнення ними таких взаємостосунків, які б забезпечували професійний та особистісний розвиток та вдосконалення, а однією із ефективних умов цього процесу є асертивність.

Термін «асертивність» походить від англійського дієслова «to assert» – наполягати на своєму, захищати свої права. Асертивна поведінка притаманна для людини, яка поважає себе та інших, незалежна від зовнішніх впливів та оцінок, здатна самостійно регулювати власну поведінку та відповідати за неї. Вона супроводжується наполегливістю та сміливістю, вмінням відкрито говорити про свої почуття і бажання. У світлі вищесказаного, дослідження асертивності на сучасному етапі розвитку суспільства представляє значний інтерес.

Проблема асертивності привертала увагу вчених з кінця XIX століття. Її вивченням займалися А. Адлер, Р. Альберті, Э. Берн, П. Ванцвайг, В. Вендланд, Дж. Вольпе, У. Джеймс, Ф. Зімбардо, А. Лазарус, А. Сальтер, Дж. Смит, Р. і Р. Ульрихи, Э. Шостром, М. Еммонс та інші.

У кінці 50-х – на початку 60-х років у працях американського психолога А. Солтера сформувалась концепція асертивності, яка увібрала в себе основні положення гуманістичної психології та трансактного аналізу.

У лексиці східноєвропейських психологів термін «асертивність» з'явився після публікації книжки чеських авторів В. Каптоні та Т. Новака [6]. Під цим терміном у психологічній літературі стали розуміти певну особистісну автономію, незалежність від зовнішніх впливів та оцінок, здатність самостійно регулювати свою поведінку та вміння конструктивно знаходити вихід з проблемних ситуацій у спілкуванні.

У вивченні проблеми асертивності ми опираємося на праці В. Каптоні, Т. Новака, М. Джеймса, Д. Джонгварда, М. Мольца, Г. Бейера, Е. Алберті, М. Еммонса та інших, які присвячені опису поведінкової моделі успішної людини.

У сучасних довідкових психологічних джерелах можна знайти визначення терміна «асертивність» як здатності людини впевнено і з гідністю відстоювати свої права, не принижувати при цьому прав інших [4].

У сучасній психологічній науці досліджується вплив асертивності на досягнення успіху в діяльності (І. Зінов'єва, О. Нікітіна, М. Сміт та інші); впевненість вивчається як соціально-психологічна характеристика особистості (І. Ромек, Є. Смаглій); розробляються психотерапевтичні методики, зміст і форми соціально-психологічного навчання, які підвищують рівень самооцінки людини та її впевненість у своїх силах (К. Роджерс, Т. Яценко та інші).

Мета статті – обґрунтування асертивності, як умови ефективності професійної адаптації майбутніх соціальних працівників.

Викладення основного матеріалу дослідження. Психологічне зростання особистості в юнацькому віці пов'язане із здатністю до конструктивної взаємодії з іншими людьми, розуміння і визнання цінності іншої людини, становлення авторства власного життя, прагнення до продуктивності життя, що дозволяє нам говорити про можливість формування асертивності в юнацькому віці.

Саме в юності на перший план виходять такі специфічні особливості особистості, як прагнення до самоактуалізації та самоідентифікації, потреба у груповій приналежності, емоційна сензитивність, на що вказують І. Маноха, В. Панок, В. Прокоф'єва, Ф. Райс, Х. Ремшмідт [1].

Проблема асертивності набуває особливої гостроти в юнацькому віці, коли відбувається інтенсивне становлення життєвої позиції, переосмислюються суспільні та духовні цінності, а зустріч з невизначеним майбутнім загострює амбівалентність думок, почуттів юнаків.

У ранній юності відбуваються зміни в мотивації, зокрема, в потребах, інтересах. Деякі потреби виникають вперше або змінюються. Передумовами для цього виступають біологічні та когнітивні зміни.

На нашу думку, основна відмінність між поняттями «впевненість у собі» та «асертивність» полягає у тому, що впевненість у собі передбачає наявність суб'єктивної установки на самого себе, соціальної готовності та здатності адекватно реалізувати власні прагнення, а в асертивності наголошується на тому, що відстоювання власної думки відбувається із урахуванням інтересів інших людей. Отже, поняття «асертивність» є дуже близьким за змістом до поняття «впевненість у собі», але у

ньому акцентується увага на умінні конструктивно взаємодіяти з оточуючими.

Важливо відзначити, що стійке ставлення особистості до власних здібностей і навичок проявляється у спілкуванні, у якому безпосередньо бере участь індивідум. Упевненою поведінкою є культурно-нормований репертуар навичок, які забезпечують успіх у діях людини та її соціальному житті. В. Ромек стверджує, що фактором виникнення невпевненої поведінки є «вивчена безпорадність», що виникає тоді, коли дитина не отримує ніякої реакції дорослого у відповідь на свої дії або отримує одноманітний негативний чи одноманітний позитивний зворотний зв'язок.

Асертивність однозначно відкидає всі форми маніпуляції, вона передбачає спокійну, неагресивну протидію маніпуляторам. Згідно з ступенем впевненості у собі, поведінку людей, на думку деяких сучасних психологів, можна поділити на три категорії:

1. Покірна поведінка, коли людина дозволяє іншим задовольняти свої потреби і забезпечувати свої права за рахунок її прав і потреб. Людина, яка веде себе пасивно, не вміє чітко заявляти про свої бажання і потреби. В її діях відсутня впевненість, вона страждає від того, що не може належно застосувати свої здібності. Пасивна людина не здатна протистояти маніпуляторам. Невдачі послаблюють її не надто сильну самосвідомість. Іноді вона пробує оволодіти ситуацією за допомогою маніпуляції, але такі дії визначаються як прихована агресія.

2. Агресивна поведінка – задоволення власних потреб і забезпечення своїх прав у той час, коли потреби і права інших ігноруються. Агресія - це не лише нанесення фізичної шкоди чи сильні і голосні висловлювання. Агресивний вплив мають також сарказм, іронія, тихі і непомітні речі, які справи не стосуються, але деградують особистість, якої стосуються. Чим більш витонченою є агресія, тим менше агресивності вбачає її носій у своїх вчинках. Однак витончений агресор справляє неприємне враження на оточуючих людей, які схильні уникати будь-яких контактів з агресором.

Пасивна і агресивна поведінка, на перший погляд, суттєво відрізняються одна від одної. Однак в обох випадках протилежна сторона розглядається як «противник», що переслідує одну-єдину ціль – нашкодити. Відмінність між пасивною і агресивною поведінкою полягає лише в тому, що агресивна людина

наносить випереджаючі удари, тоді як пасивна людина відкрито дає зрозуміти, що не претендує на перемогу.

3. Асертивна поведінка – це поведінка

впевненої у собі людини, коли потреби і права інших поважають тоді, коли відповідно поважають її права. Асертивна поведінка відзначається ясністю, прямою, непідробною щирістю. Людина, яка веде себе асертивно, здатна чітко ясно формулювати, про що йдеться, якою вона бачить певну ситуацію, що думає і відчуває, як переживає. Вона відзначається позитивним ставленням до інших людей, вмє їх вислухати, піти на компроміс, здатна поміняти власну точку зору під впливом аргументів. Вважаючи інших людей порядними, вона не соромиться попросити про послугу, а зі свого боку також готова проявити люб'язність. Для асертивної поведінки притаманним є спокій, складається враження, що людина розслаблена, бо і вербально і невербально вона не демонструє напруженості і натягнутості, створює навколо себе приємну атмосферу. Асертивна людина вмє розпізнати маніпуляцію і захистити себе від неї, вона переконана, що кожен має право вирішувати за себе і нести відповідальність за наслідки своїх рішень.

Інші сучасні дослідники виділяють десять принципів асертивності, в основі яких лежить впевненість, що ніхто не може успішно маніпулювати оточуючими, якщо ті самі цього не дозволять:

1. людина має сама право судити про свою поведінку, думки та емоції, та нести відповідальність за наслідки, оскільки все, що відбувається у житті людини, залежить тільки від неї самої і ні від кого більше;

2. людина має право не давати ніяких пояснень, які виправдовують її поведінку;

3. людина має право сама вирішувати, за що і якою мірою вона є відповідальна;

4. людина має право змінювати власні погляди, при чому не тільки під тиском обставин, а тому, що їй просто це подобається;

5. людина має право робити помилки і відповідати за них;

6. людина має право сказати: «я не знаю» (точка зору, згідно з якою людина здатна розібратися в собі самій і може дати відповідь на будь-яке питання, що стосується нюансів її поведінки, є соціальним міфом);

7. людина має право не залежати від доброї волі інших людей, тобто вона не зобов'язана всім подобатися;

8. людина має право на нелогічні рішення, бо логічні не завжди є правильні і доречні, особливо у тих випадках, коли не цілком зрозуміло, про що йдеться;

9. людина має право сказати: «я тебе не розумію». Ми не зобов'язані вгадувати і виконувати бажання інших людей;

10. людина має право сказати: «мене це не хвилює», має право не бути згідною з

уявленням інших, що є добре і допустиме, а що ні [6].

Таким чином, в ідеалі впевненість у собі допомагає постояти за себе, не здійснюючи шкоди іншим людям. Над вихованням у собі такої впевненості потрібно працювати, і її можна добитися незалежно від того, наскільки людина є впевненою у собі в певний момент часу.

Розвиток впевненості у собі в юнацькому віці обумовлюється особливостями особистісного та професійного самовизначення, становленням самосвідомості, подоланням залежності особистості від зовнішньої детермінації, узгодженням Я-реального та Я-ідеального й посиленням здатності до самодетермінації та саморозвитку. Вона пов'язана із засвоєнням нових соціальних ролей, збільшенням когнітивних можливостей, осмисленістю життя, гнучкістю у реалізації власних цілей.

Впевненість у собі пов'язана з локусом контролю, який відображає віру людини у здатність впливати на хід подій у власному житті, контролювати наслідки власних дій. За цим показником людей можна поділити на екстерналів (які бачать причину всього, що відбувається з ними у зовнішніх обставинах) та на інтерналів (схильних брати на себе відповідальність за все, що відбувається в їхньому житті, впевнених у собі, таких, що покладаються лише на себе). Інтернали більш природні, незалжні і самостійні, володіють вольовими якостями. Серед осіб, які добиваються у житті успіху, більшість перебуває в полюсі інтернальності, вважає дослідниця Е. Кір'янова.

Поглиблене дослідження інтернальності-екстернальності засвідчили, що характеристики рівня суб'єктивного контролю можуть змінюватися у однієї і тієї ж людини залежно від того, якою вона бачить конкретну ситуацію: складною чи простою, приємною чи неприємною, вигідною чи не вигідною. Людина, яка веде себе асертивно, не звинувачує у власних неприємностях інших людей, а у випадку невдачі вона здатна переконати себе, що це власне її успіх.

У наукових дослідженнях доказано зв'язок інтроверсії-екстраверсії з інтернальністю-екстернальністю, хоча остання є більш фундаментальним поняттям. Екстравертованість-інтравертованість, на думку Ф. Девіса, можна розглядати як окремі випадки прояву феномену екстернальності-інтернальності. Екстраверти надають перевагу зовнішній реальності, реакція інших людей підтримує їхню думку про самих себе. Інші люди є для них джерелом енергії, відповідно, і впевненість може постраждати через віддаленість від інших. Інтроверти надають

перевагу внутрішній реальності, ясність і порядок дають їм впевненість у собі. Розвиток інтровертних навичок забезпечує екстравертів більшими ресурсами, які дозволяють їм справлятися з кризами впевненості у собі, а розвиток соціальних екстравертних навичок проведення бесіди може допомогти інтроверту сформувати асертивність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Адаптація як процес і адаптованість як властивість особистості стають для соціального працівника основоположними у процесі його підготовки та професійної діяльності, а процес формування такої особистості фахівця не можливий без розвитку асертивності. Вона впливає на розвиток ефективної комунікації, активності, відповідальності, соціальної сміливості у висуванні та вирішенні нових цілей і завдань.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андриенко Е. В. Социальная психология: [учеб. пособие для студентов пед. вузов] / Е. В. Андриенко; под ред. В. А. Слостенина. – М. : Academia, 2000. – 262 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
3. Вульфова Б. З. Профессиональная рефлексия в непрерывном образовании // Гуманизация образования. – 1994. – № 2. – С. 43–50.
4. Галицький В. М., Мельник О. В., Синявський В. В. Соціально-психологічний словник / В. М. Галицький, О. В. Мельник, В. В. Синявський. – К., 2004. – 250 с.
5. Ершова Н. А. Творческая активность педагогической деятельности молодых учителей как фактор профессиональной адаптации: Дис. ...канд. психол. наук. – М., 1987. – 204 с.
6. Каппони В., Новак Т. Ассертивность – в жизнь / В. Каппони, Т. Новак. – СПб.: Питер, 1995. – 186 с.
7. Каткова Т. І. Соціально-професійна адаптація студентів вищих навчальних закладів економічного профілю. / Т. І. Каткова – Запоріжжя: Прем'єр, 2004. – 136 с.
8. Платонов К. К. Проблемы способностей. – М. : Наука, 1972. – С. 226–227.
9. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме: Пер. с англ. – М. : МЕДГИЗ, 1960. – 254 с.
10. Учитель: крупным планом. Социально-педагогические проблемы учительской деятельности / Под ред. С. Г. Вершловского. – СПб. : СПбГУПМ, 1994. – 132 с.
11. Ходаков А. И. Проблемы профессиональной адаптации молодого учителя // Воспитательная деятельность молодого учителя. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1978. – С. 72–89.
12. Шибутани Т. Социальная психология. –

М. : Прогресс, 1969. – 178 с.

13. Шиян О. А. Послеуниверситетский тренинг учителей в США: новые ориентиры // Педагогика. – 1996. – № 1. – С. 104–108.

REFERENCES

1. Andryenko, E. V. (2000). *Sotsyalnaia psikhologhiya*. [Social psychology: [textbook. student manual universities]. Moscow: Academia.
2. Skrypchenko, O. V., Dolynska, L. V., Ohorodniichuk, Z. V. (2001). *Vikova ta pedahohichna psikhologhiia*. [Age and pedagogical psychology]. Kyiv.
3. Vulfov, B. Z. (1994). *Professional'naya refleksiya v nepreryvnom obrazovanii*. [Professional reflection in continuing education]. Humanizatsiia obrazovaniia. Moscow.
4. Halytskyi, V. M., Melnyk, O. V., Syniavskiy, V. V. (2004.) *Sotsial'no-psikhologichnyi slovnyk*. [Socio-psychological dictionary]. Kyiv.
5. Ershova, N. A. (1987). *Tvorcheskaya aktivnost' pedagogicheskoy deyatelnosti molodykh uchiteley kak faktor professional'noy adaptatsii*. [Creative activity of pedagogical activity of young teachers as a factor of professional adaptation]. Moscow.
6. Kappony, V., Novak, T. (1995). *Assertyvnost' – v zhyzn'*. [Assertiveness - to life]. Sankt-Peterburg: Pyter.
7. Katkova, T. I. (2004). *Sotsial'no-profesiyina adaptatsiia studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv ekonomichnoho profilyu*. [Socio-professional adaptation of students of higher educational establishments of economic profile]. Zaporizhzhia: Premier.
8. Platonov, K. K. (1972). *Problemy sposobnostei*. [Ability problems]. Moscow.
9. Sele, H. (1960). *Ocherki ob adaptatsionnom syndrome*. [Essays on Adaptation Syndrome]. Moscow.
10. Vershlovskiy, S. G. (1994). *Uchitel: krupnyim planom. Sotsialno-pedagogicheskije problemy uchitel'skoy deyatelnosti*. [Teacher: close-up. Socio-pedagogical problems of teaching]. Sankt-Peterburg.
11. Khodakov, A. Y. (1978). *Problemy professional'noy adaptatsii molodogo uchitelya*. [Problems of professional adaptation of a young teacher]. Leningrad.
12. Shybutany, T. (1969). *Sotsial'naya psikhologiya*. [Social Psychology]. Moscow.
13. Shiyani, O. A. (1996). *Posleuniversitetskij trening uchiteley v SShA: novyye orientiryi*. [Postgraduate teacher training in the USA: new benchmarks]. Pedagogika, № 1.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СЕМЕЗ Андрій Анатолійович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного

педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми соціально-професійної адаптації вчителя, соціального педагога, соціального працівника.

МЕЛЬНИЧУК Сергій Костянтинівич – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: впевненість у собі, психологічний супровід розвитку та корекції впевненості в собі, дослідження специфіки розвитку особистості в юнацькому віці.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SEMEZ Andrii Anatoliiovych – Candidate of

Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Social Pedagogy and Psychology of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: problems of social-professional adaptation of a teacher, a social pedagogue, a social worker.

MELNICHUK Sergii Konstantinovich – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Social Pedagogy and Psychology of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: self-confidence, psychological support for the development and correction of self-confidence.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2019 р.

UDC 81'246.2 (437.6)

SMIRNOVA Lina Leonidivna –

PhD, Associate Professor,
Chair Of Linguodidactics
and Foreign Languages

Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian
State Pedagogical University

<https://orcid.org/0000-0002-3543-4103>

e-mail: rusli1995@ukr.net

LANGUAGE EDUCATION FORMATION IN THE EUROPEAN INSTITUTIONS (THE SLOVAK REPUBLIC EXAMPLE)

Formulation and justification of the relevance of the problem. Nowadays due to migration and mobility, European societies are characterised and enriched by linguistic and cultural diversity. Against the background of contemporary societal and economic developments, the issues of education, which are associated with changes in the functioning of our society, require special attention. In particular, it is about reevaluation of cultural values and the adaptation of youth and the working part of the society not only to the competitive basis of relations, both inside the country and abroad, but also to constructive cooperation with representatives of other countries, in particular the European Union.

Under such circumstances, intercultural principles, which include the process of abolishing stereotyped attitudes towards the present-day realities and the representatives of other cultures, building new relationships based on humanity, mutual understanding, tolerance, unity and mutual assistance, lead to the actualization of transnational education, stated in the Prague Communiqué back in 2001. At the state level, it is recognized that one of the important aspects of this process is promotion of

excellence in language education, that is effective implementation of bilingual and plurilingual education at all levels of education and teaching English for Specific Purposes at universities.

Language education has become the key to provision of lifelong, contemporary quality language education, supports not only educational and professional success but personal development and a sense of self-worth, what jointly helps foster economic growth, democratic citizenship and social cohesion. Europe is multilingual and in order to fulfil its social and cultural aims, it seeks to provide education adapted to the needs of plurilingual citizens.

The development and practice of plurilingual education is one of the Council of Europe's most important priorities as well. Developing every individual's system of language and cultural identities and highlighting the social value of linguistic and cultural diversity lie at the core of ECML (European Centre for Modern Languages of the Council of Europe) work. Plurilingual education embraces all language learning, e.g. home language/s, language/s of schooling, foreign languages, and regional and minority languages [5].

Thus, among the complex of